

Aizarnako Santa Maria

Gipuzkoak bere barruan dituen nekazari herrietatik polietniko bat dugu Aizarna. Gaur egun Zestoako auzoa da. Hemendik aski hurbil dago, mendarite baten ordean. Ordeka hau, karaitzeeko karist deritzan fenomenu geologiko horietako baten sakonean dago. Bertatik laster, haiz erpin batean inguruetatik hain agerian aurkitzen den Santa Engracia ermita, Elkanoren hilburukoan aipatzen dena: "Item, mando a Santa Engracia de Aizarna un ducaño de oro". Pazifiko itsas-zabaletik heriotza orduan izan zuen oroitzepeko urte hura, 1526.ena zen. Santa Maria parrokia eraiki baino urte batzuk lehenago.

Baina, Henao-k bere lanetan ematen dituen albisteeri jaramon egiten badugu, 1389nako bazen Aizarnako Santa Maria eliza, zeren orduko Juan Beltran de Iraeta jaunak kobratzen bal zituen bertako hamarrenak. Hala ere, eliza harenik ez zaigu ezer gelditzen. Oraingo hau 1531 eta 1555. urteetan eraikia da.

Pizkunde garaian Gipuzkoak horietako maisu hain ugari eta hain onak eman zituen garaioa da. Garai haren lekukotasunetan garrantzitsukoetakoa bat izan dute Aizarnako eliza. Harri garria ere bada nekazari herriko baten holako momentua eraikitzea. Egia esan, Iraetatarrak ziren Granada de Ega dukeak eta eliza babesten zutenak.

Bestalde, Granada erreka olatu-zaharren gorakada ere inguru hartean izan zen, eta Alzolaras-Gebara Jauregiok ere zer ikuslekorik izango zuten laguntza orduan. Juan de Alzolaras, San Jeronimen ordenako buru eta Canarias-ko apezpiku

zenak ere hemen jarri bai zuen bere hobia. Arrazoiz guziagatik, Aizarnak, XVI. mendearren lehen parte hartian ezagutu zuen bere historiaren aberastasun handiena eta honek ulertarazten du bertan hain eliza ederra izatea. Gainera, edertasun hau ere elizaren arkitekturek soilik ez du mugatzen, baizik bestelako aberastasunik ere bada, batez ere erretaulan eta flamendar triptiko bikainean.

Pedro Alzega arkitektoaren diseinua erabiarazi Juan Amilibia eta Martin Armentia harginak eraiki zuten eliza. Euskal gotikoa deritzonaren garaioa da. Estilo: ere era berekoa da, baina oroi edo zola batekoa da. Sabaiaren eusgarri diren zutoiak hormari itsatsiak ditu, oin eta buru klasikoekin, Sabai gurutzatua du, koroapeko terzeleze egina. M.A. Arrazola ongi estudiantua du bere El Renacimiento en Guipúzcoa deritzan obran, eta bertan dioenez, koroapeko terzeleledun sabai hau Gipuzkoako kasu bakarra omen da.

Atari ederra du, bi ate arku handi batez hartuak; plateresko estiloduna. Arku biribilak eta arkibolta ederrez. Moinburuan Andrea Mariaren harritzko irudia. Bi aldeetara ere idulkiak ditu, beren dosleiteekin. Hutsik daude, baina lau dizeen, nonbait Ebanjelizentzat eginak dira.

Zola bakarra ere 14 metro ditu bere zabalera. Herriko famuli guzien hobietatik jartzea eta herria bera batzarreko pentaturik egina da. Aintzina, elizaurreko batzar haiek harnean bertan egiten bai ziren egualdi txarra zenean.

Granada de Ega Dukeak (jatorriz Iraetatarrak, arestian izan dugunak) kapera bat dute eta bertan aurkitzen

da Flamendar triptiko eder bat. Uste denez, Van Conninxloo-k pintatua izan behar du, 1540. urte inguruan. 1979an Donostian Elizbarrutiko ondazunetz "12 irudi gaur ere oroitgarri" zeritzan erakusketan hartan jarri ziren lanetan ederrenetakoa izan zen Aizarnako triptiko hau. Jaiotza du bere gai nagusia. Sorkunde inguruen adierazpenz aberats dator eta nik ez dakit oraindik ere zergatik erabili behar ditugun herbesteko kristinak gure herrian holako arte baliok ditugularik. Hauek gai hartuko bogenitu, postalen salketaz gainera gure artearen zabalkundea egingo genuke, kultur-ekonomien onerako.

Elizako erretaula nagusia barrokkoa da. Pizkunde garaiko gustoein zeharo ausien duena, barroko purre-koa. Estilo honetan Gipuzkoan ederrenetakoa egin zituen Juan Apaetxegirena da. 1686-1689 urteetan egina. Egile beronena da Zestoako eliza. Irudiak beste norbait eskatzen zizkion eta Aizarnakoak ez dira Zestoakoak bezain onak. Erretaularen estofatzea Juan Antonio Lizasoain Bergarakoak egin zuen 1703. urtean. Guzia edeki estudiantua du Miguel Sagües Subijanak 1972. urtean R.S.B. Amigos del País-en Boletinean argitaratu zuen lanarekin.

Arte baliu guzi hoteagatik, ondasi-nok ahalik onduen gordetzea, igazko irailaren bostean oratu zen Aizarnako eliza hau momentu deklarazeko inkoatzea. Eta, gure herrian bertan arte eta historiaren kultura eralgiz turismo zerbitzu antolatzerik nahi baldin badugu, holako tokiak eta holako elizak kontuan izan beharko ditugu.

Aizarnako Santa Maria, paraje eder baten kokaturik, nekazari eixez inguraturiko plaza polit baten ondoan, edonorrentzai da ikusgarri.

Juan SAN MARTIN

La parroquia de Aizarna es una de las iglesias más suntuosas y monumentales de la provincia de Guipúzcoa, tanto por sus características arquitectónicas como por su contenido artístico. Fue construida entre los años 1531 y 1555 por los maestros canteros Juan de Amilivia y Martín de Armentia, según diseño de Pedro de Alcega. Coincide con la época de auge de los maestros canteros vascos, y su estilo arquitectónico, aunque sea de una sola nave, con la del gótico vasco, tal como nos vienen a testimoniar los apoyos que sostienen las bóvedas del templo. Pues dichos apoyos consisten en columnas embebiadas, cilíndricas y con basa y capitel clásicos, al estilo de las iglesias colonariñas.

Maria Asunción Arrázola, que estudia detalladamente en su obra *El Renacimiento en Guipúzcoa*, tomo primero, asegura que de entre sus bóvedas de crucería destaca la que está debajo del coro: "tiene triples terceletes, único caso que hemos encontrado en Guipúzcoa".

Además, entre estas peculiaridades arquitectónicas, igualmente podemos destacar su hermosa portada plateresca que da acceso a la iglesia.

Lleva arquivoltas en arco de medio punto que acoge su doble puerta di-

vidida por un mainel ocupado con la imagen de la Virgen con el Niño. A los lados hay otras repisas donde faltan imágenes, pero que no se tiene noticia si alguna vez las hubo.

Aunque de una sola nave, es un templo espacioso, con una anchura de 14 metros.

Esta iglesia de Aizarna, en su sobria y monumental arquitectura, cuenta con extraordinarios valores artísticos.

En la capilla de los Duqueses Granada de Ega, originarios de la casa de Iraeta, se conserva un excelente triptico flamenco, atribuido a Van Conninxloo, que debió pintar hacia 1540. Se expuso en la exposición "12 imágenes para el recuerdo" que el Patrimonio Diocesano organizó con gran éxito durante los meses de enero y febrero de 1979 en San Sebastián, donde llamó la atención de los visitantes.

El altar mayor es barroco, con una ruptura total con los gustos del Renacimiento. No por ello deja de ser monumental en su estilo. Es obra de Juan de Apaetxeu, ejecutada entre los años de 1686 y 1689, y fue estofado por Juan Antonio de Lizasoain en 1703. Existe un estudio detallado de Miguel Sagües Subijana, publicado en el Boletín de la Real Sociedad Bascongada de los Amigos del País, en 1972.

El paisaje que rodea al templo y a la población, la ubicación de esta iglesia junto a la plaza rectangular jalonada de típicas casas rurales, hacen de Aizarna un lugar digno para ser visitado.

Euskara jalgi da mundura

Urte hakoitzaren amateran, hamabi azken hilabeteetan han-hemenka gertatutako ekintza bereizien alpainena egin ohi da egunkarietan. Horrela bada-rik gisariak —edo idazleak— zoin duen berretzi baliorik gehienako pasarte.

Aspaldi ezagutu nuen baserriar batek esaten zuen herri-filosofia sakonez, egunerokoak, hau da periodikoak, bere bostako astoa bezala zirela: zuma botatzen zaien aldera bultzatza hartzen dutela. Eta guretzat jakingarri da mundik nora dabilten gauzak ikastea.

Politika arloan izan diren gora-berak bete dute egun hauetako paperik gehiena. Diru arazo eta olangintzaren etorkizun beltza dotozko atetik. Izan ere, gaur-gaurko Euskal Herriaren borroka nagusia alor horiek lantzen egindakoa da.

Zer esanik ez, hala ere, kirolen mundua dela irakurleentzat kilikagariena. Azken urteko pilotari, futbolari, harrizjotzaile eta igerikari hobereenak norizu diren jakitzea garrantzitsua da askorentzat, medikuntza zenbat beso itsasi diren eta minbizaren sendakuntza zer aurreramendu egin den ikastea baino. Asta bizkarreko zamaren antzera, herria ere bultzatzen zaiten aldera lerratzen da. Kulturaren hutsunea.

Eta hitarean badakigu Ameriketako Estatu Batuetan urtean zehar, beren buruak aipatzen eta orrazten erredutatz hartutako emakumeak nor diren. Gaixo baserriarren asto far-dela! Zer ajola ote da hamar emakume arroz harien izenak eta argazkiak orratzirik, hori bai, Euskal Herriko egunkarietan zabalteak?

Kultur mailan, Euskalarien Nazioarteko batzar ospetsu bat izan da

Leioan. Bere egunean hots eta zarata asko ateratzen ere, urte azkenean ez du gure kazetarien alpainen jaso. Kultura ez da gauzok berri kilikaria.

Jardunaldi horiek direlata, munduan zehar bizi diren euskalariet urteko gertakizun berezia izan dutela esanez, idatzi digute urte azkenean. Beren biziko oroitgarria, diote beste batzuek.

Neuk hartutako gutun bat aipa dezadan. Telebistak hartu zuen egun hartean bere irudia. Zuzpi hilabetez ikasi zuen euskaraz. Japoniarra berez, Suzuko Tamura emakumea hizkuntzalaria da eta denon adiskide genuen.

Suzukok gutun luze eta ederrak idatzi dizkugu euskaraz, eta niri egindakotik hitu alor hartu nahi ditut, eixeko gertakizun guk ematen ez dugun garrantzia adierazten bait ditugu.

Euskararen berpiztea aipatzen du lehenik, honako aitorza sendimenduzkoarekin: "Guk aizu linguistik, ez dugu ezer egin auzura gordetzea eta hizkuntza polit hau izan hila da. Linguistak lana hizkuntza ikertzea da, ez gordetzea. Eta ez dugu ezer egin."

Zuek, euskara ikertu bakarrik ez, hori gordetzea eginahalak egiten dituzte, eta orain hizkuntza hori irabazten ari da. Arin arin gainera. Ez dago ariskurik orain euskara hilgo denik. Zabaldu da, eta zabaldu ari da. Errespetatzen zaituzte, bene benetan.

Oraín 50 urte ikasi behar izango genuen hori. Guk, hemengo linguistik, bakarrik grabaketa eta ikerketa egiten izan ditugu, hizkuntza hori hil ondoren museoko kristalezko kutxaren barruan ipintzeko asmoz. Ez dugu asmatu hizkuntza hori bizirik gordetzerik, eta orain beranduegi da. Huts

handi bat egin dugu".

Hitzez hitz jaso dut, ezer aldatu gabe, gure hizkuntza nola erabiltzen duen ageritzeko emateko. Ikersalari-kin bakarrik ezin da hizkuntza bati bizirik iraurarazi. Horregatik, Euskaltzaindik badu Jagonailea ere. Beharrezkoa bada hizkuntza aztertea eta txukuntzen joera; beharrezkoa da hizkuntzari bizirik irauraraztea. Hori da Suzuko anderearen aitopena.

Bigarren atala ere jakingarria da. Euskaldunok ez dugu orain arte gure izena munduan zabaltzeko ezer handirik egin, eta arrotz gara deniztat. Entzun edo ikus Japondik esandako hitzak:

"Joan zen astean, gure unibertsitate ikertalariaren bartzarrea, euskara eta Euskadi buruz informatu egin nuen. Aste kontan beste toki batetan euskara eta euskaldunak buruz hitz egin behar dut."

Gure herrian euskara, Euskadi edo euskaldunak orain arte ezezagunak izan dira. Bakarrik eta bonbei buruzko berriak ekarri izan ditut telebistatik. Nik ere ez nekien beste herriarik. Oraín euskaldunak zer diren apur bat dakidanez gero hori jendeari azaltzea ere nire lan bat dela uste dut."

Baina, Euskalarien Nazioarteko Jardunaldiak jakintsu hauek elkar ezagutu beren arteko harremanak sortzeko antolatu zituen Euskaltzaindik. Ez lukete salatai zorrotzek helburua ahasitu behar. Ezin dugu Kongresotzat hartu, Jardunaldi asmoz antolatu zen elgarretaritze bat. Elkarraren berri jakin ondoan diu Kongreso zabaleko lanak. Harremanak sortu dira. Suzuko Tamurak dioenez, "Hori, epe hartan ezagutu nituen linguista batzuekin korrespondentzia atxeki-

zen dut. Hau bereziki pozgarria da eta horregatik oraindik gehiago esker-tzen dizuet".

Nere ustez, gauza hauek esan behar dira gure artean, Euskara ezin dugu mugat estuetan sarturik gorde. Bada herrialde guzietan eixeko lanez beste alde, kungora begira egindako ikuspegi bat, Euskarak lankide lanak batu eta bultzatzea izan da.

Ertepare bizi balitz esan lezake: Euskara jalgi da mundura.

J.M. SATRUSTEGI

El paso de un año a otro es tiempo de balances y, a veces, de buenos augurios. El balance general de las complejas actividades de un pueblo tiene sus propias limitaciones, según las preferencias del redactor o las exigencias del público. En todo caso, es termómetro del producto noticiable.

Aparte de las vicisitudes políticas del mundo, la difícil coyuntura económica ocupa lugar destacado en el mercado de las transferencias; únicamente le supera el espacio destinado a los temas deportivos. Un anciano de mi pueblo llegó a decirme en sana filosofía, que la prensa es como el asno en su establo; se inclina hacia el lado donde se acumula la carga.

Hay espacios para la vida frívola y las modas. Por supuesto, son noticiables las diez bellas norteamericanas que más influencia han ejercido en el peinado y maquillaje de las mujeres de su país. Nada que objetar a la seductora Stephanie Powers, ni a la televisiva Jayne Kennedy. Pero lo

ciento es que se echa de menos una mínima atención a las realizaciones caseras.

De hecho, la cultura es la conciencia de los balances anuales. Yo he habido, por lo visto, jornadas de ningún tipo, cursos, cursillos, congresos, lo que también sería motivo de, deplorable, por supuesto.

Entre tanto, un solo acontecimiento de este género, como son los Encuentros Internacionales de Valencianos, han despertado tal interés y entusiasmo, que las misivas que se van recibiendo resultan francamente alentadoras.

La popular japonesa Suzuko Tamura, quien aprendió en siete meses a hablar euskara, resume en tres puntos su experiencia personal en los Encuentros de Lejona: 1) Los lingüistas japoneses han estudiado el idioma, para convertirlo en pieza de museo; en tanto que nosotros, hemos infundido nueva vida con la investigación. Y lamenta su propia torpeza. 2) Se sienten embajadoras de nuestro pueblo, con varias intervenciones a nivel de claustro, en su Universidad, ya que de nosotros sólo se hablan en Japon "las noticias de las bombas que da la TV". Y en tercer lugar, agradece con entusiasmo la oportunidad que le hemos brindado para conocer a los especialistas que quienes mantiene correspondencia.

Todos ellos coinciden en resaltar el recuerdo imborrable que ha supuesto para ellos la estancia entre nosotros.

Es una nueva dimensión del tratamiento que se ha dado a los estudios. Un acontecimiento imborrable, en todo caso.